

OSNOVNA ŠOLA ŽIRI, JOBSTOVA ULICA 22, 4226 ŽIRI

RAZISKOVALNA NALOGA
OKRASNI VRT V ŽIREH
PODROČJE: ARHITEKTURA

Avtorice:

Karin Grdadolnik, Hana Jereb, Tajda Kopač

Mentorica:

Petra Novak, prof. slov., univ. dipl. bibl.

Žiri, 2015

Raziskovalna naloga je bila opravljena na Osnovni šoli Žiri.

Mentorica: Petra Novak, prof. slovenščine in univ. dipl. bibl.

Datum predstavitve:

KAZALO VSEBINE:

1.	POVZETEK	6
2.	ZAHVALA.....	6
3.	UVOD	7
4.	METODOLOGIJA	8
5.	NAČRTOVANJE IN OBLIKOVANJE VRTA	11
6.	POSAMEZNI GRADNIKI VRTA	11
6.1.	OKRASNO DREVJE	11
6.2.	OKRASNE GRMOVNICE	11
6.3.	VZPENJAVKE.....	12
6.4.	VRTNICE	12
6.5.	BARVE	12
6.6.	TEKSTURA.....	13
6.7.	GRAJENI ELEMENTI VRTA (VRTNA OPREMA)	13
7.	RAZISKOVALNI DEL.....	17
7.1.	ANKETA.....	17
7.2.	INTERVJU Z JUTO KRULC	43
7.3.	INTERVJU Z UPORABNICO VRTA.....	46
8.	RAZPRAVA IN ZAKLJUČEK	46
9.	VIRI IN LITERATURA.....	49
10.	PRILOGE	50

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Prebivališče.....	17
Graf 2: Okrasitev balkonov/oken	18
Graf 3: Lastniki vrtov	18
Graf 4: Velikost vrta.....	19
Graf 5: Čas, namenjen vrtu.....	19
Graf 6: Namembnost vrta	20
Graf 7: Ograjenost vrta.....	20
Graf 8: Oblike na vrtu	22
Graf 9: Razgibanost terena	23
Graf 10: Vrste vrtnih poti	24
Graf 11: Vrtna sedišča.....	26
Graf 12: Vrtna uta	27
Graf 13: Prisotnost rastlinjakov.....	28
Graf 14: Prisotnost zimskih vrtov	29
Graf 15: Vrste vodnih zgradb.....	30
Graf 16: Urejenost vrtov glede na letne čase.....	32
Graf 17: Svetila na vrtu	32
Graf 18: Prisotnost kompostišč	34
Graf 19: Način zalivanja vrta	35
Graf 20: Prisotnost dreves na vrtu.....	36
Graf 21: Vzpenjavke na vrtu	38
Graf 22: Oblike cvetov	40
Graf 23: Vrste igral.....	40
Graf 24: Otroci in delo na vrtu	41
Graf 25: Vrt kot vir zadovoljstva	42

KAZALO TABEL

Tabela 1: Vrste ograditve	21
Tabela 2: Barvna usklajenost vrta	23
Tabela 3: Prisotnost stopnišč	25
Tabela 4: Okrašenost sten.....	25
Tabela 5: Prisotnost vodnih elementov	29
Tabela 6: Prisotnost skalnjakov.....	33
Tabela 7: Ideja vrta.....	34
Tabela 8: Pomoč pri načrtovanju vrta	35
Tabela 9: Vrt in letni časi	36
Tabela 10: Grmovnice na vrtu.....	37
Tabela 11: Barva vrtnic	39

KAZALO SLIK

Slika 1: Načrtovanje dreves.....	11
Slika 2: Poti v vrtu.....	13
Sliki 3 in 4: Okrašen balkon	18
Slika 5 in 6: Primer zidane ograja in kombinirano zidane-lesene ograje, obe okrašeni z rožami.	21
Slika 7: Primer nepravilne oblike zasaditve	22
Slika 8 in 9: Primera neravnih terenov	23
Slike 10-12: Primeri potk	24
Slika 13: Primer stopnišča na vrtu.....	25
Slika 14 in 15: Primeri sedišč.....	26
Slika 16: Primer vrtna hiše/ute	27
Sliki 17 in 18: Tudi rastlinjaki (tople grede) so pogosti v naših vrtovih, v ozadju tudi vrtna uta.	28
Slike 19-23: Primeri vodnih zgradb	31
Slika 15: Primer svetil	33
Sliki 25 in 26: Kompostišči	34
Sliki 27 in 28: Primera vodnih elementov	36
Slika 29: Drevo, ki je obenem tudi vzpenjavka.....	37
Slika 30: Primer urejanja z grmovnicami.	38
Sliki 31 in 32: Primer ovijalke na ograji in hiši.....	39
Slika 33: Primer rdečih vrtnic	39
Sliki 34 in 35: Primera (otročkih) igral.....	41
Slika 36: Navajanje otrok na delo na vrtu	41
Slike 37-39: Primeri likovne/kiparske opreme vrta.....	42
Slika 40: Primer zaščite vrta.....	43
Slika 41: Primer vrta pozimi	43
Slika 42: Krajinska arhitektka Juta Krulc in raziskovalke	44
Slika 43: Primer načrta Jute Krulc (vrt Kržišnik, Žiri).....	46

1. POVZETEK

Raziskovalna naloga predstavi okrasni vrt v Žireh, njegovo velikost, vrste in oblike zasaditev, različnost in razgibanost terena. Predstavljeni so likovni, arhitekturni in drugi elementi, ki se pojavijo na žirovskem okrasnem vrtu. S pomočjo terena smo podatke, pridobljene v anketi, podkrepile; v pomoč sta nam bila tudi intervjuja – s krajinsko arhitektko ter lastnico vrta.

Ugotovile smo, da vrt prebivalcem Žirov ne pomeni le zaplate zemlje. Ker so v Žireh zemljišča večja kot v večjih mestih, naseljih, imamo možnosti, da tisti prostor, na katerem ni postavljena hiša, ravno tako estetsko oblikujemo. Rezultati raziskovalne naloge predstavijo, da gre pri okrasnih vrtovih v Žireh za lepo urejen in načrtovan bivalni prostor, ki mu Žirovci posvečajo veliko časa in dela. Dokaz temu so tudi v raziskovalni nalogi objavljene fotografije.

2. ZAHVALA

Posebna zahvala gre naši mentorici Petri Novak, ki nam je pomagala pri nastajanju naše raziskovalne naloge, hkrati pa nam je pomagala uspešno reševati težave, na katere smo naletele.

Zahvaliti se moramo tudi vsem, ki so rešili našo anketo. Prav tako pa gre posebna zahvala našima intervjuvankama, gospe Nevi Šink in krajinski arhitektki gospe Juti Krulc, ki sta pristali na naš intervju in nam s svojim znanjem in izkušnjami odgovorili na vsa naša vprašanja.

3. UVOD

Za uvod si bomo izposodile misli krajinskega arhitekta Mateja Kučine, ki pravi, da vrt ni samo zaplata zemlje, ki zapolni prostor med hišo in robovi parcele. Je podaljšek domovanja in ga pomembno dopolnjuje ter nadgrajuje. To pomeni, da je vrt lahko podaljšek dnevnega prostora (velika terasa, zelenica ...). So ljudje, ki so meščani in nimajo nobenega odnosa do vrta in ga niti nočejo imeti. Ampak taki ljudje po navadi kupijo stanovanje. Tisti, ki ima vrt, ga ima običajno zato, da ga uporablja. Uporabnega, da gre nanj po solato in drugo zelenjavo, in okrasnega, da v njem ne samo dela, temveč tudi dnevno preživlja svoj čas. Z oblikovanjem vrta namreč ustvarjamo nova bivalna okolja, sobo na prostem, prostor za druženje ali igro, sprostitvev v prijetni senci ali poletno kosilo iz žara.

Namen raziskovalne naloge je ugotoviti, kakšni vrtovi prevladujejo v Žireh, od velikosti, oblik, vrst rastlin in drugih dodatkov; kako in s katerimi materiali so oblikovani in nenazadnje, kakšen odnos imajo do njih njihovi lastniki. Zavedamo se, da ljudje v veliki meri načrtujejo zelenjavni in sadni vrt zaradi koristi (pridelka), kar je tudi ena izmed naših hipotez, kljub vsemu pa se nam ob prehodu skozi Žiri zdi, da je zemlja ob hišah povečini skrbno obdelana in da dejansko predstavlja podaljšek dnevnega prostora. Ravno zaradi tega smo se odločile, da raziščemo in ugotovimo nekaj več o tej temi.

Naše hipoteze so:

Hipoteza 1: Večina žirovskih vrtov je po svoji tipičnosti mešanih (podeželjski, družinski ...).

Hipoteza 2: V Žireh je večina vrtov namenjena gojenju sadja in zelenjave.

Hipoteza 3: Ljudje nimajo v vrtu pravih geometrijskih oblik.

Hipoteza 4: Večina anketirancev ima vrtno hišico oz. uto, kamor pospravijo svoje orodje in pripomočke za delo.

Hipoteza 5: Za oblikovanje vrta je večina iskala pomoč, nasvete drugje.

Hipoteza 6: Večini anketiranih je preživljanje časa na vrtu v veselje.

4. METODOLOGIJA

Pri pridobivanju podatkov za raziskovalno nalogo smo najprej prebrale nekaj literature o vrtovih in kako jih ustrezno urediti, zaščititi ter oskrbovati.

Pri nadaljnjem delu pa smo uporabile naslednje metode dela:

Najprej smo sestavile anketo, ki so jo učenci OŠ Žiri odnesli domov, staršem in starim staršem. Ta anketa, ki jo je izpolnilo 49 lastnikov žirovskih vrtov, nam je služila za pridobivanje podatkov o njihovih vrtovih in okusih za barve, oblike ... Poleg ankete smo za pridobivanje podatkov opravile intervju s krajinsko arhitektko Juto Krulc, ki nam je povedala veliko zanimivega o vrtovih na splošno ter o njihovi preteklosti ter o izkušnjah z delom v Žireh. Vse pridobljene podatke smo predstavile ali s pomočjo grafov ali smo jih analizirale v besedilu. Za potrditev/podkrepitev določenih podatkov, pridobljenih iz ankete, smo se odpravile na teren. Slikovno gradivo služi kot pomoč pri analizi anketnih odgovorov. Koliko dela je potrebno opraviti na vrtu, nam je v pogovoru povedala tudi lastnica enega izmed vrtov, ga. Neva Šink.

5. NAČRTOVANJE IN OBLIKOVANJE VRTA

Nekateri vrtovi so med najlepšimi, pa se nam zdi, kot da človek zanje sploh ni nič naredil. Uspešno oblikovanje je ponavadi posledica skrbnega načrtovanja in poznavanja rastlin. Načrtovanje je ključ za ustvarjanje lepega vrta – vrta s čutom za stil, za ravnovesje in skladne odnose, za harmonijo z okoljem, in kar je najpomembnejše, da nudi prostor za sproščenost.

Pri oblikovanju vrta moramo upoštevati tri merila: značilnosti zemljišča (kaj imamo), predvidene funkcije (kaj potrebujemo) in osebni okus (kaj želimo). Ker se vrt nenehno spreminja, ga moramo vedno spremljati in zanj ustrezno poskrbeti.

Razporeditev tlakovanih površin, zidov in dreves je potrebno predvideti vnaprej. Vrt je mogoče načrtovati tudi tako, da potrebuje relativno malo vzdrževanja.

Poznamo več tipov vrtov:

- **družinski vrt:** v njem je veliko prostora za igro otrok, sadje in zelenjavo, terase ali tlakovane površine;

- **podeželski vrt:** zasnova je ponavadi nepravilna (naravna);

- **pravilno oblikovan zunanji bivalni prostor:** tlakovane površine, nizki zidci, odprt bazen, veliko rastlin v posodah, brez trate, ni zahteven, za majhne mestne vrtove,

- **vrt odprte zasnove:** nezahteven, za počitek, v terasah, ima prostor za gojenje sadja in zelenjave,

- **zaščiten, samotno zatočišče:** poudarjena zasebnost, zakriva poglede sosedov, vrtna uta s številnimi vzpenjalkami.

Sodobni namen vrta je bivanje na prostem. Osrednja ideja krajinske arhitekture je funkcionalna združitev hiše in vrta v celoto, tako da je vrt bivalni podaljšek hišne notranjosti, in kot prostor, ki estetsko in uporabno zadovoljuje.

Pred oblikovanjem je priporočljivo, če si naredimo grobo skico vrtnega prostora. Pred risanjem skice se moramo prepričati še o podnebni razmerah (značilnosti krajevnega podnebja, količina padavin ...), tleh (tip tal, sestava, kislost- pH vrednost), pri vsem tem pa upoštevamo tudi okolico (mora biti v skladu z njegovim neposrednim okoljem). Oceniti moramo, koliko časa in pomoči imamo na voljo ter v kolikšni meri smo ga sposobni vzdrževati.

Rastline rastejo in odmirajo različno hitro. Ko so določeni deli vrta že dobro urejeni in v cvetju, so drugi še daleč od svojega viška. Enako velja za grmovnice in trajnice. Na splošno velja, čim hitreje drevo ali grm raste, krajša je njuna življenjska doba.

Potem ko smo preverili talne in podnebne okoliščine, se lahko lotimo podrobnejše študije območja. Če so zamišljene spremembe obsežne, narišimo načrt zemljišča v merilu, ki bo služilo kot osnova za risanje različnih oblikovalskih rešitev. Za lažjo predstavo si narišemo načrt vrta v merilu. Ko ga rišemo, moramo biti pozorni na: izmero zemljišča (meje parcele), višinske razlike (hribčki oz. jamice na parceli), priprava prvega osnutka (vse mere prenesemo na papir).

Z uporabo navidezne perspektive in navideznih razmerij je mogoče vrt oblikovati tako, da je videti krajši in širši ali daljši in ožji, kot je v resnici. S premišljenim oblikovanjem lahko dosežemo v vrtu različne vizualne učinke in napravimo obstoječa razmerja privlačnejša (Enciklopedija vrtnarjenja).

Vse te prvine družimo, da nastane neka podoba vrta, ki smo si jo zamislili (prikazati moramo točno tako, kot bo potem v naravi). Ko nato na vrtu razmeščamo rastline, predvidimo, da bodo te rastline še zrastle v višino in širino, tako da jim vnaprej damo dovolj prostora za rast. Enako kot arhitektura bivalnih prostorov ima tudi arhitektura vrta svoje zakonitosti in zahteve. Potrebno je

upoštevati krajevne značilnosti – tako pri izboru rastlin kot pri uporabi materialov za vrt – v podeželjskem (gorenjskem) vrtu prevladuje les, na obali pa so ograje, zidovi in drugi vrtni objekti grajeni iz kamna.

Gradbena dela je najbolje opraviti v poletnem ali jesenskem času, ko so vremenske razmere najugodnejše.

Razpored opravil: **obstoječe grajene prvine** (popravimo jih lahko kadar koli – če to le omogočajo vremenske razmere), **obstoječa zasaditev** (rastline zaščitimo pred možnimi poškodbami, nezaželena rastline pa odstranimo), **obstoječa travna ruša** (če je ruša še v dobrem stanju, jo samo dvignemo in jo čim hitreje spet položimo nazaj), **nova gradbena dela** (čim hitreje jih naredimo, preverimo, kje potekajo obstoječe napeljave – plin, voda ...), **obdelava tal** (odstranimo odvečne ruševine, kamenje, grmovje, preoramo tla), **sajenje novih rastlin in trate** (jeseni ali spomladi, zasadimo grede, obrobke in korita, presadimo rastline ...) (Enciklopedija vrtnarjenja).

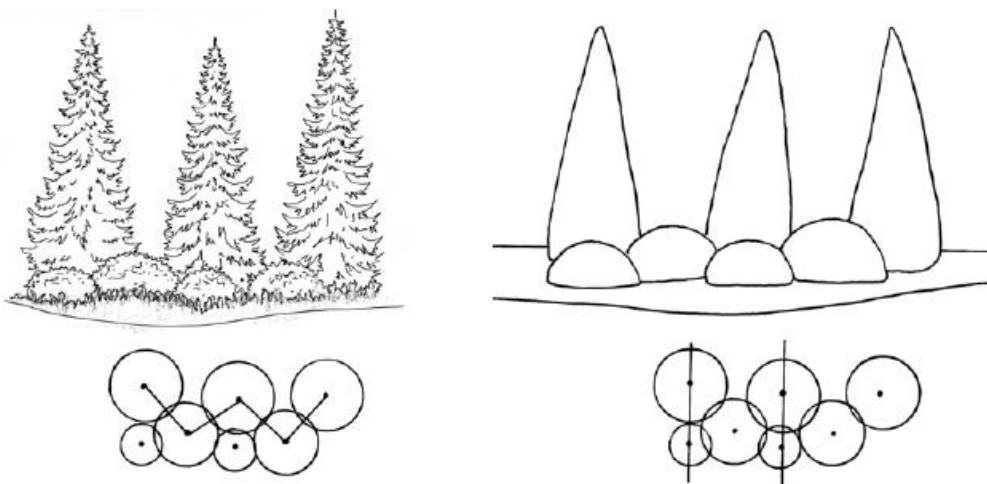
6. POSAMEZNI GRADNIKI VRTA

6.1. Okrasno drevje

Okrasno drevje daje vrtu občutek trajnosti in zrelosti, dodaja višino, strukturo k vrtni zasnovi. Na svetu je ogromno drevesnih vrst, ki se razlikujejo po obliki in velikosti, pa tudi po barvi in teksturi listja, cvetov in lubja. Okrasno drevje gojimo zaradi lepote cvetov, lubja ali okrasnih plodov, manj pa zaradi sadja ali lesa. Poznamo drevje in grmovje. Razlike med njimi včasih niso vidne, saj drevje nima vedno visokega debla, grmovje npr. lipovka z več debli pa lahko doseže velikost drevesa.

Preden se drevo končno razvije v svojo značilno obliko, pretečejo tudi desetletja.

Oblika in velikost drevesa sta pomembni za razdelitev prostora. Nekatera drevesa (okrasne češnje) so majhna in očarljiva, druga (cedra) so velika in imajo lep videz. Izrazita arhitektonska oblika drevesa je idealna za moderno oblikovan vrt. Domače vrste so idealne za divjinske vrtove.

Slika 1: Načrtovanje dreves (vir: Zorc, 2008)

6.2. Okrasne grmovnice

Okrasne grmovnice cenijo vrtnarji zaradi arhitektonskih oblik, celoletne zanimivosti in ker so v vrtu odlično ogrodje za zasaditveno zasnovi. Z grmovnicami ni veliko dela čez vse leto. Grmi so lesnate rastline z več poganjki, ki oblikujejo ogrodje vej že od tal, v nasprotju z drevesi. Nekateri lahko zrastejo višje kot marsikatera drevesa. V vrtu so neprecenljivi zaradi številnih posebnosti, predvsem, ker dajejo vrtni zasnovi obliko, strukturo in ogrodje. Imajo še vrsto okrasnih kakovosti: dišeče in barvite cvetove, zimzeleno ali pisano listje, vabljlive plodove, obarvana debla ali debla skladnih oblik. Da je grm primeren za vrt, odloča njegova dolžina in širina, pa tudi njegova oblika in hitrost rasti. Njihova velikost se giblje od majhnih 20 centimetrov, ki kot preproga prekrivajo skalnati skalnjak, do visokih 6 metrov (zimzeleni rododendroni). Grmi marsikje povezujejo hišo in vrt, saj s svojo nižjo, zaobljeno gmoto oblikujejo prehod med

togimi linijami stavbe in mehkejšimi oblikami rastlin na gredi in trati. Obdajajo lahko tudi dovoze ali vhodna vrata, lahko pa oblikujejo izrazito vijugasto pot do vrat.

Če vemo, kdaj so posamezni grmi najlepši, jih lahko posadimo tako, da cvetijo drug za drugim; na ta način ustvarjamo spremenljivo in neprekinjeno parado.

6.3. Vzpenjavke

Lesnate in zelnate vzpenjavke dajejo veliko možnosti za domiselno oblikovanje v vrtu. Brez opore se njihovi poganjki bohotno širijo in dajejo vrtu barvo, teksturo in vodoravno linijo, nekatere pa so odlične za zatiranje plevela. Njihova najpomembnejša lastnost je, da zakrijejo nelepe vrtno sestavine kot npr. ograje, zidove, drevesne panje, lope in druge vrtno zgradbe. Poleg tega pa še lepo dišijo. Z njimi lahko uživimo vrtove vseh velikosti in vseh leg. Nekatere so cenjene zaradi posebno lepih cvetov, druge pa zaradi svojega vonja. Tudi če so brez listja, dobro poudarjajo njihovo velikost.

Vse vzpenjavke se vzpenjajo drugače, nekatere z zračnimi koreninami (bršljan) ali pa z lepljivi vitičnimi vršički (vinik ali divja trta). Vse ovijalke potrebujejo stalno oporo, ki jo dobijo od ogrodja ali žice.

6.4. Vrtnice

Za vrtnarje in pesnike je vrtnica kraljica med cvetlicami, saj je lepota teh cvetov res izredna. Razlikujejo se po rasti, velikosti, listih in obliki. Primerne so za vsak kotiček našega vrta. So zelo prilagodljive rastline, ki dobro uspevajo skoraj povsod po svetu. Obstaja veliko vrst vrtnic, vsako leto pa na sezname dodajajo nove. Njihov vonj lahko spominja na nageljnovke žbice, mošus, med, limono, na različne začimbe, najboljši pa je njihov pravi vonj.

Danes poznamo vrtnice vseh barv: od nežnih pastelnih do intenzivnih rdečih in rumenih. Mnoge sorte imajo dvobarvne cvetove: rožnate in bele ali purpurne ali bele.

Razlikujejo se po obliki cvetov. Od enostavnih cvetovi so lahko enostavni: (4–7 venčnih listov), polvrstnati (8–14 venčnih listov), vrstnati (15–20 venčnih listov) ali izrazito vrstnati (več kot 30 venčnih listov).

6.5. Barve v vrtu

Pri zasajanju rastlin je potrebno upoštevati tudi barvni spekter, ki ga razdelimo na rumenega in modrega. Modri vključuje belo modro, modro vijoličasto, škrlatno, fuksijino rdečo, karminasto rdečo, modro in purpurno barvo. Rumeni zajema kremasto belo, slonokoščeno, lososovo roza, škrlatno rdečo, oranžno in rumeno barvo. Teksturo v glavnem sestavljajo listi, zanimive teksturne učinke pa imajo lahko tudi plodovi, lubje ali sama oblika rastline.

Mnogi vrtovi so najlepši poleti zaradi bogastva barv, ki jih v glavnem ustvarjajo zelene rastline. Seveda se barve vrta spreminjajo glede na letni čas. Spomladi so barve zelo pisane, od belih zvončkov do žarečih žafranov in rumenih narcis. Poleti, ko večina zelenih rastlin doseže svoj višek, je na voljo ogromno vrst, s katerimi lahko ustvarjamo bogate barvne preproge. V jesenskem času so zanimive jeseni cvetoče čebulnice, grmovnice s plodovi in pritlikavi iglavci.

Tudi pozimi, ko mislimo, da bo vrt pust, lahko pri mnogih rastlinah občudujemo zanimivo listje, cvetje, plodove, lubje ali stebela.

6.6. Tekstura

Beseda tekstura pomeni vzorec in z njo označujemo raznolikost listov, ki so lahko mehki, dlakavi, gladki in trdi, veliki ali drobni, sestavljeni. Skupaj sadimo rastline z različnimi oblikami in površino listov ter z različnimi teksturami. Svetloba se drugače odbija od površine listov, drugače od motnih kot od svetlih, bleščečih.

6.7. Grajeni elementi vrta (vrtna oprema)

Grajena oprema v našem vrtu je lahko zelo različna. V to skupino sodijo: vrtna ograja, ureditev poti, dvorišče in terasa. Preden začnemo kar koli delati, se moramo pozanimati za material, s katerim bomo vse to naredili. Voda je potrebna za zalivanje, zaželen pa je tudi kot okrasni motiv. Kamen kot naravni material je ob pravilni uporabi v vrtu zelo zaželen. Prav tako pa je v vrtu zaželen tudi les.

- a. **Vrtne ograje:** za ograditev našega vrta ne potrebujemo zmeraj visokih ograj, so tudi element oblikovanja, zadrževanja vsiljivcev in daje vrtu nek okvir. Ograje so lahko zidane, lesene, kovane ali zasajene.
- b. **Vrtni vhodi:** so izredno pomembni, saj skozi vstopamo v naš vrt. Vhodi v vrt so se sčasoma zelo spreminjali, če pa nam vrt ograjuje živa meja, lahko kar iz nje naredimo vrtni vhod.
- c. **Vrtne poti:** te smiselno povezujejo posamezne dele vrta s hišo, cesto in z garažo, uredimo jih le, kjer stalno hodimo in bi sicer nastale v trati grde uhojene steze. Vrtne poti naj bodo zgrajene iz trdne podlage. Vrtne poti so lahko: peščene (neugodne ob slabem vremenu), kamnite z dvorišči, zgrajene iz lesenih tlakov (na njih rado drsi, povpraševanj po njih je veliko), iz lubja (so mehke, pogosto hitro preperijo, posujemo ga med zelenjavnimi gredami, da nam ni treba pleti).

Slika 2: Poti v vrtu (vir: Zorc, 2008)

- d. **Stopnišča:** skoraj v vsakem vrtu je treba premostiti kakšno višinsko razliko s stopnicami. Na vrtu naj bodo udobna, širša in položnejša kot v stanovanju.

- e. **Vrtni in podporni zidovi:** za graditev nizkih zidov ne potrebujemo veliko znanja, pač pa samo spretnost, če pa gradimo malo višje, ga že potrebujemo. Zidovi so lahko betonski ali kamni.
- f. **Senčnice, pergole ali brajde:** pergole in senčnice dajejo plezajočim in ovijajočim se rastlinam oporo, da se te lahko raztezajo v višino in širino. Potrebno je veliko navdušenja in stalno oblikovanje.
- g. **Vrtno terase in balkoni:** **Terase** – obrnjene na zahodno ali jugozahodno stran. Teraso moramo primerno opremiti, z njih naj bo lep razgled na bližnjo in daljno okolico pa tudi na vrt. **Balkoni** – če nimamo dovolj prostora za vrt, so primerno pribežališče k naravi tudi balkoni. Običajno so veliki le nekaj kvadratnih metrov, ozki in dolgi. K njim dobro sodijo različne rože, saj jih uživajo. Če so dobro načrtovani, nam lahko nudijo dovolj prostora. Pred radovednimi pogledi se zakrijemo z bujno rastočimi višjimi posodovkami, ki ustvarjajo vtis goščave. Kot na terasah lahko tudi na balkonih gojimo razne dišavnice in kuhinjska zelišča.
- h. **Sedišča:** vrt je dosti prijetnejši, če lahko v njem tudi posedimo. V vročih dnevih si za sedenje izberemo prostor v senci, npr. pod drevjem.
- i. **Vrtni klopi:** naj bodo trpežne, iz trdega lesa, saj ostanejo na prostem tudi v dežju. Tla pod in pred njimi posujmo ali tlakujmo. Posebno lepe klopi so kamnite klopi, saj se na soncu prijetno ogrejejo. Sedišča naj bodo s hrbtne strani vedno malo zakrita. Če niso v zavetju, zasadimo ob njih živo mejo, prsto rastoče grmovje ali jih postavimo k zidu.
- j. **Vrtni ute:** običajno niso posebno oddaljene od hiše, so lesene, do polovice zaprte, zgornji del pa odprti ali obdani z redkimi križno položenimi letvami za oporo vzpenjalkam. Vrat večinoma ni. Strehe so prekrte z bobrovcem, skodlami, slamo, v zadnjem času tudi s tegulo ali drugimi kritinami.
- k. **Vrtni hišice:** imajo svoj prostor ob gospodarskem dvorišču, poleg zelenjavnega vrta ali sadovnjaka. Uporabljamo jih lahko tudi kot za drvarnico ali kot hlevček za male živali. Primerna je tudi kot sedišče, če seveda ni natrpana z vse mogočimi rečmi.
- l. **Rastlinjaki ali tople grede:** Vse leto lahko v njih gojimo razne eksotične rastline prezimujemo balkonsko cvetje, za mraz občutljive posodovke, lahko pa si vzgojimo nove okrasne oziroma zelenjavne sadike.
- m. **Zimski vrtovi** – so vedno bolj priljubljeni, stroški ogrevanja so nižji. So najprijetnejši del stanovanja. Ne gradimo jih sami, pač pa se zanesemo na dobrega in izkušenega arhitekta oz. podjetje, ki se ukvarja z graditvijo zimskih vrtov.
- n. **Vodni elementi:** vse kar je živega na Zemlji, je tesno povezano z vodo. Kjer je voda, nastanejo v najkrajšem času novi življenjski prostori za rastline in živali. Z vodo je povezan celoten vrt.

- Voda za zalivanje: večinoma zalivamo vrt še kar po starem, ročno, z zalivalkami ali vrtno cevjo in raznimi pršili. Za zalivanje je najboljša mehka voda – deževnica.
 - Vodne pipe: naj ne stojе brez domišljije, ampak jih oblikujemo privlačnejše in prijaznejše naravi.
 - Vodnjaki: na dvorišče se posebno poda star vodnjak. V želji, da bo vrt čim lepši, si nekateri zgradijo nov vodnjak, a le malo komu uspe oblikovati kaj primernega. Nekdaj je rabil povsem določenemu namenu. Ohišje vodnjaka je lahko iz kamna, lesa, opeke in tudi iz primerno obdelanega betona.
 - Bazenčki in ribniki: voda vedno priteguje poglede nase, posebno še mlaka, potoček ali ribnik. Glede na želje lahko izbiramo med: večjimi in manjšimi okrasnimi ribniki ob hiši ali v vrtu, naravno močvaro z obrežnim rastlinjem, potočkom s slapom ali brez njega. Za vrtni ribnik ali močvaro, v katerem gojimo vodne rastline in živali, ni treba urejati stalnega dotoka vode, vendar je dobro, če je dotok vode v bližini, da jo lahko vanj speljemo, kadar ga polnimo in da po potrebi dolijemo izhlapelo vodo. Nekateri ljudje, ki imajo ugodno lego vrta, lahko po vrtu napeljejo tekočo vodo, studenček, potoček. Vendar si zdaj lahko vsakdo omisli v svojem vrtu tudi izvir, potoček, manjši slap.
 - Vrtni ribniki kot biotopi: ribniki niso vrtu le v poseben okras, so tudi del žive narave. V njih so lahko le priljubljene zlate ribice in še nekatere manjše ribice, ki so najodpornejše proti mrazu in preživijo tudi v delno onesnaženi vodi ob pomanjkanju kisika. Poleg teh so za ribnike primerne še pajčolanke, rdeče in bele različice, ki so skoraj enako odporne kot zlate ribice. V pravilno urejenem ribniku se ekološko ravnovesje samo oblikuje, zato z njim ni veliko dela.
 - Plavalni bazen: nekoč je bil pojem razkošja, sedaj pa je postal dostopen že marsikomu. Najprijetnejši je bazen, vkopan v zemljo. Bazен mora biti na sončnem in zavetnem prostoru, proč od večjega drevja in grmovja, ki bi ga senčilo in vanj odmetavalo drevje. Za bazen moramo tudi ustrezno skrbeti.
- o. **Kamenje:** miselnost, da v vrtu ne sme biti kamenja, je zastarela, saj lahko ravno kamenje polepša naš vrt. Kamenje je tudi ob vodnem motivu nepogrešljivo.
- p. **Skalnjak:** za skalnjak uporabljamo drugačno kamenje, kot je spran rečni kamen ob vodi, vendar naj ne bo pretrdih in preostrih oblik kot lomljenec iz kamnoloma, a tudi ne premehak, da prehitro ne razpade na manjše kose. Prostor zanj naj bo čim bolj naraven. Zanj po možnosti izkoristimo breg ali izkop za klet, poti, terase, vodne kotanje.
- q. **Svetila v vrtu:** primerna osvetlitev z vrtnimi svetili podaljša bivanje na vrtu v nočni čas. Osvetlitev nam pričara neslutne, povsem nepričakovane učinke, posebno če svetloba od spodaj osvetli krošnjo cvetočega drevesa. Osvetlimo predvsem vrtni vhod in daljšo pot do hiše, hišni vhod, vrtno teraso, vrtno poti, zaradi varnosti pa še posebno stopnišča in vodne motive. Svetila za vrtno rabo morajo biti odporna proti vremenskim vplivom.
- r. **Kompostišče:** vse vrtnе rastline – pridelano sadje in zelenjava, cvetje, trava in okrasne rastline odzamejo tlem vsako leto veliko hranil. Urejeno kompostišče, kjer odpadki ne leže rezmetani naokrog, vrta ne kazi. Velikost kompostišča je odvisna od površine vrta. Za kompost nam je hvaležna večina rastlin, zato ga ni nikoli preveč.

- s. **Likovna oprema:** vrt postaja vedno bolj statusno znamenje. Iščemo nekaj novega, posebnega, nekaj, kar mu bo dalo poseben poudarek. Dodatki, kot so palčki, miniaturni gradovi in mušnice, so za zasajene in naravne oblike vrtov neprimerni.

7. RAZISKOVALNI DEL

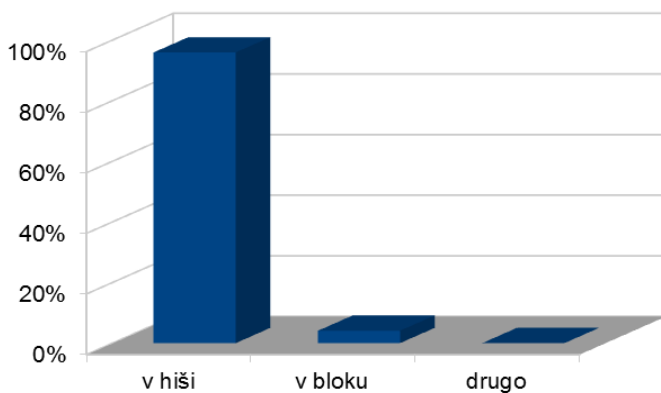
V raziskovalnem delu predstavljamo rezultate ankete, ki smo jo opravile med prebivalci Žirov, in intervjuja s krajinsko arhitektko, go. Juto Krulc, ter eno od lastnic žirovskega vrta, go. Nevo Šink. Rezultate ankete bomo sproti podkrepile s terenskimi fotografijami. Nekatere smo posnele same, druge so nam dali lastniki vrtov oz. so last Turističnega društva Žiri. Odgovore, ki smo jih pridobile z intervjujem, deloma navajamo pri interpretaciji rezultatov ankete, deloma v razdelku za njimi.

7.1. Anketa

Najprej predstavljamo analizo odgovorov ankete, ki smo jo izvedle med prebivalci Žirov.

Razdelile smo 50 anket, od tega smo dobile vrnjenih 49. Odgovarjalo je 46 žensk in 3 moški, starostna struktura je bila zelo mešana: 13 jih je bilo starih 30–40 let, 20 med 40 in 50 let, 14 med 50 in 60 let ter 2 nad 60 let.

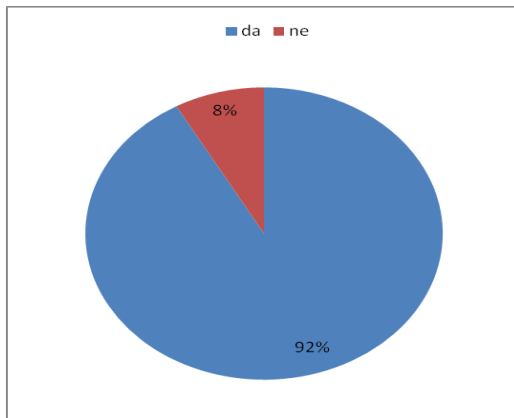
Kje živite?

Graf 1: Prebivališče

Skoraj vsi anketiranci živijo v hišah. Le 4 % jih živi v bloku. To je bila tudi naša domneva, saj so v Žireh po večini stanovanjske hiše.

Ali imate balkone urejene s cvetjem?

Graf 2: Okrasitev balkonov/oken

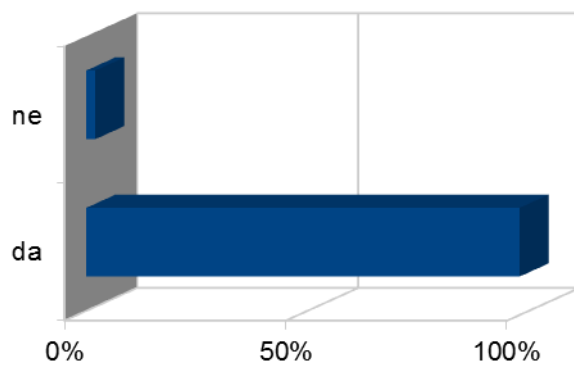

Slika 3: Okrašen balkon

Iz grafa smo ugotovili, da samo 8 % anketiranih ljudi nima rož na balkonu. Ker smo v nadaljevanju spraševale, s katerim cvetjem imajo okrašene balkone, smo ugotovile, da ima večina anketiranih balkone okrašene z bršljankami in pelargonijami.

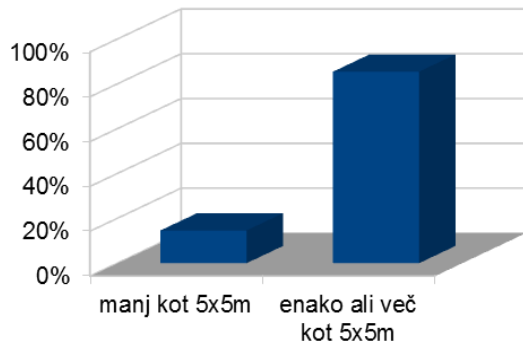
Tudi ta slika 4 dokazuje, da imamo v Žireh okrašene balkone/okna z bršljankami.

Ali imate vrt?

Graf 3: Lastniki vrtov

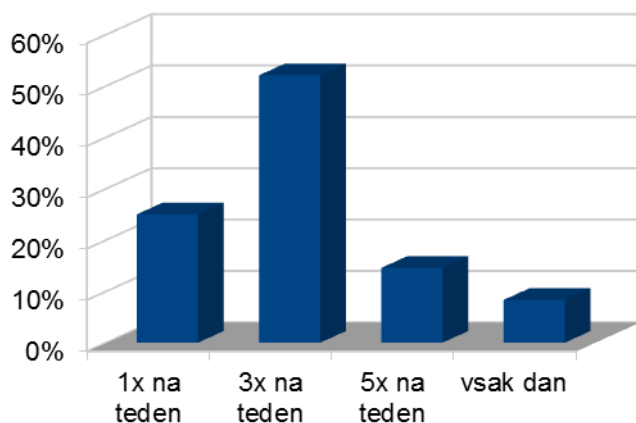
Kako velik je vaš vrt?

Graf 4: Velikost vrta

Z gornjim grafom dokazujemo, da imamo Žirovci velike vrtove (v našem primeru več kot 5x5 m). To je tudi posledica kar velikih zemljišč (parcel), da nam je to omogočeno. V okoliških večjih mestih, prim. Idrija, Škofja Loka, zemljišča niso tako velika, posledično tudi vrtovi ne. To nam je potrdila tudi naša intervjuvanka, saj se na teh lokacijah srečuje prav s problemom zelo majhnega prostora za ureditev vrtov. Gospa Juta Krulc je povedala, da sežejo okrasni vrtovi v Žireh tudi do 50 metrov – tako velikega je namreč oblikovala.

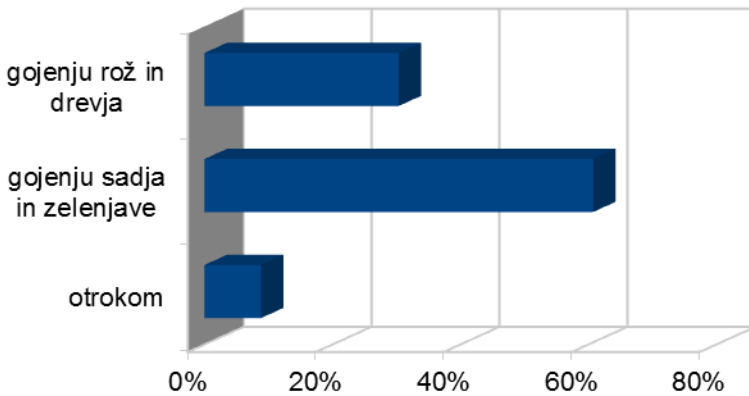
Koliko časa si vzamete za obdelovanje vašega vrta?

Graf 5: Čas, namenjen vrtu

Graf, ki nam odgovarja na vprašanje, koliko časa preživijo Žirovci na svojem vrtu, je pokazal, da več kot polovica posveti svoj čas obdelovanju vrta vsaj 3x na teden. To je dokaz, da smo Žirovci delavni in marljivi ljudje, obenem pa uživamo v stiku z naravo in vrt res jemljemo kot bivalni/delovni prostor.

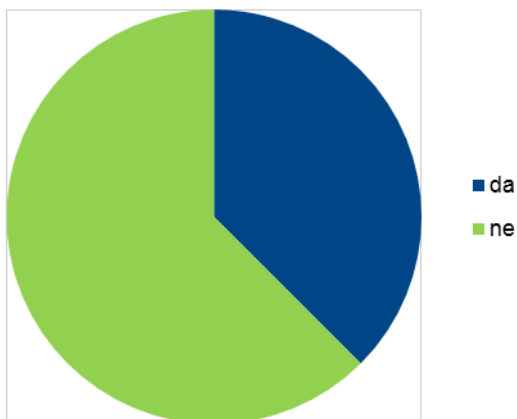
Čemu je vaš vrt namenjen?

Graf 6: Namembnost vrta

Očitno je, kar smo tudi hipotetično predvidevale, da so primarno vrtovi namenjeni gojenju sadja in zelenjave.

Ali imate vrt ograjen; če da, s čim?

Graf 7: Ograjenost vrta

Iz grafa je lepo razvidno, da jih več kot polovica nima ograjenih vrtov. To najbrž zato, ker so vrtovi po hišah razdeljeni že zelo dolgo in ljudje ne potrebujejo še dodatne omejitve svojih vrtov.

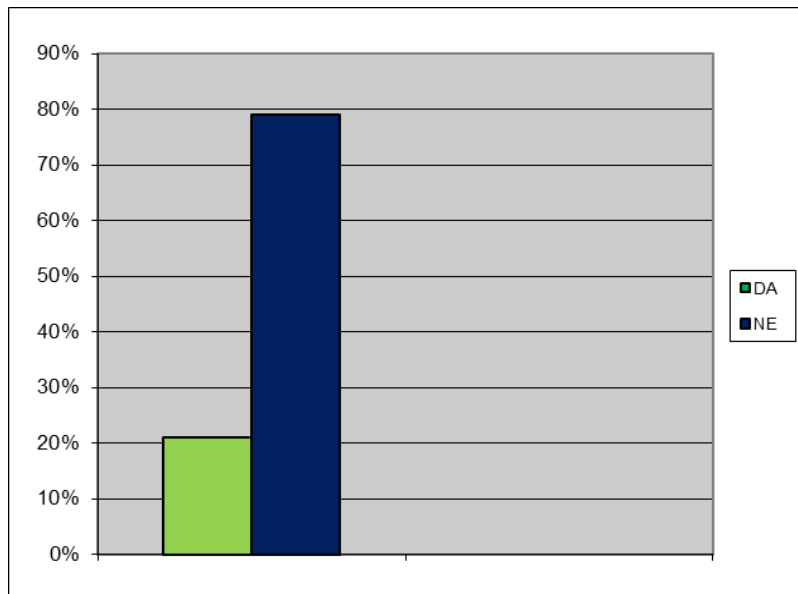
Tabela 1: Vrste ograditve

zidano	33 %
kovano	22 %
leseno	18 %
zasajeno	17 %

Sliki 4 in 6: Primer zidane ograja in kombinirano zidane-lesene ograje, obe okrašeni z rožami.

Ali prevladujejo stroge geometrijske oblike na vašem vrtu?

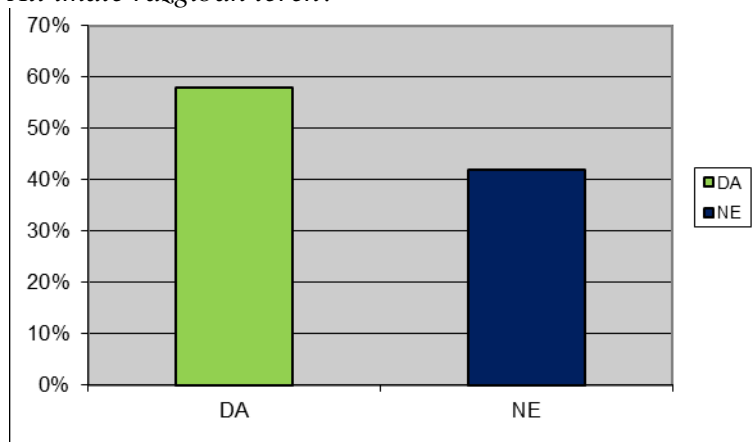
Graf 8: Oblike na vrtu

Iz grafa lahko razberemo, da jih večina nima oblikovanih vrtov v točno določeni obliki, saj to zahteva še več časa, denarja in prostora. Če nekdo želi imeti geometrijsko oblikovan vrt, mora najprej izmeriti velikost svojega vrta, rastline med sabo po barvah uskladiti in zanje tudi potem primerno skrbeti. Ker če tak vrt ni primerno oskrbljen, se hitro začne zaraščati in izgublja svoj pomen. Da je takih vrtov vse manj in da jih je težko oblikovati, je potrdila tudi krajinska arhitektka Juta Krulc. Slednja pa tudi svoje vrtove načrtno oblikuje asimetrično, kar je posledica oblike zemljišča, ki ga dobi v 'izdelavo'. Je pa gospa Juta Krulc dejala, da je vedno težje oblikovati simetrično, ker so geodetske značilnosti zemljišča precej drugačne kot so bile včasih (več manjših, nepravilnih kosov zemlje). Problem je tudi v tem, da ljudje želijo vedno več prostora za svoj avto, kar se posledično pozna tudi na vrtnih oblikah.

Slika 7: Primer nepravilne oblike zasaditve

Ali imate razgiban teren?

Graf 9: Razgibanost terena

Da so Žiri na kar razgibanem terenu, nam pokaže tudi graf, saj je več kot polovica anketiranih pri vprašanju, če imajo razgiban teren (na vrtu) obkrožilo da. Obdelovanje na razgibanem vrtu je bolj zahtevno, kakor če je teren raven. To je potrdila tudi gospa Juta Krulc, ampak je zelo težko dobiti vrt, ki bi bil povsem raven (kot deska).

Sliki 8 in 9: Primera neravnih terenov.

Ali pri vrtu gledate, da je barvno usklajen?

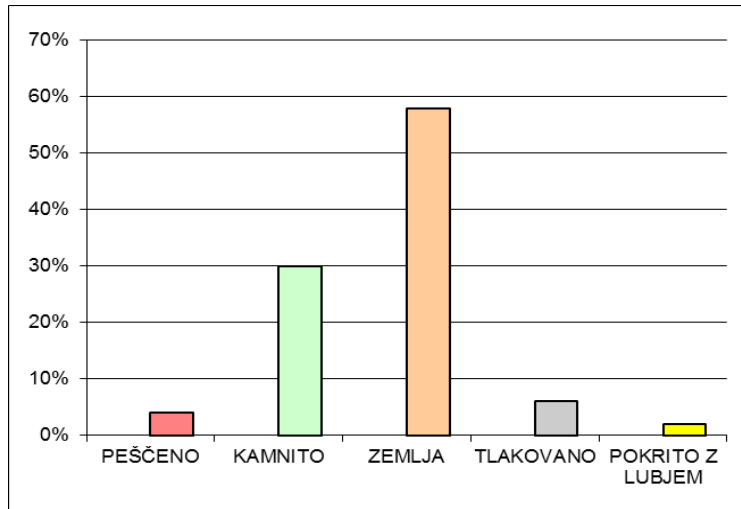
Tabela 2: Barvna usklajenost vrta

da	23 %
ne	77 %

Da Žirovci ne gledamo preveč na barve rož, ki jih posadimo skupaj, nam pokaže gornja tabela. Na naših vrtovih so posajene večina tiste rože, ki so za našo zemljo in podnebje primerne, ne pa tiste, ki bi bile skupaj barvno

lepo usklajene, saj veliko rastlin v Sloveniji oz. Žireh ne bi uspevalo, je povedala Juta Krulc. Je pa omenjena dejala tudi, da pomebnost usklajenosti barv prihaja v ospredje v zadnjem času.

Kako so urejene vaše vrtni poti?

Graf 10: Vrste vrtnih poti

Pri tem vprašanju je bil najpogosteje obkrožen odgovor zemlja. Mogoče je to zato, ker je naravna oz. je z njo najmanj dela. Mogoče se zdi, da z vnosom drugim materialov preveč posežemo v naravo. Pojavlja se edino dilema, če so anketirani imeli v mislih poti na uporabnem (zelenjavnem) vrtu.

Slike 10-12: Primeri potk

Ali imate v svojem vrtu kakšno stopnico/stopnišče?

Tabela 3: Prisotnost stopnišč

da	31 %
ne	69 %

Gornja tabela nam razločno prikazuje, da 69 % anketiranih nima na svojem vrtu nobenih stopnic oz. stopnišč.

Stopnišča niso pogosta, razen če je teren razgiban.

Slika 13: Primer stopnišča na vrtu

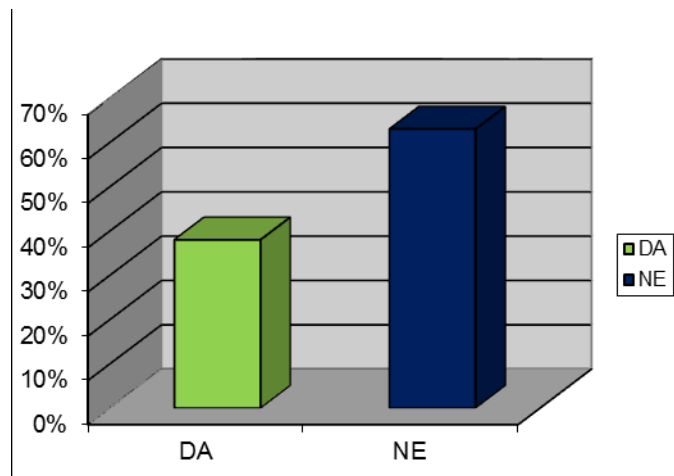
Ali imate okrašene tudi stene/zidove?

Tabela 4: Okrašenost sten

da	23 %
ne	77 %

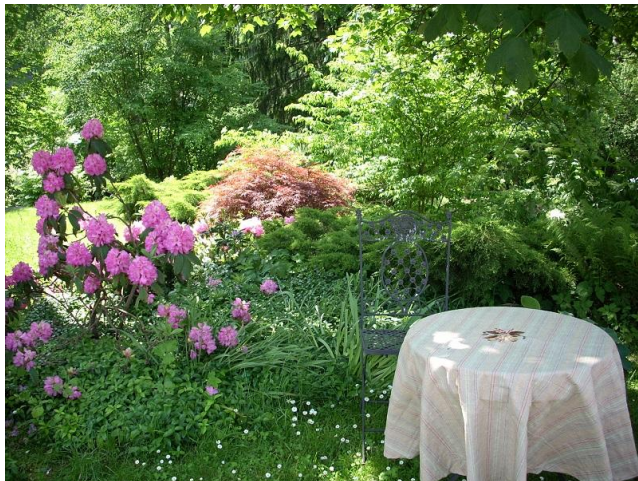
Na vprašanje, če imajo okrašena tudi stene/zidove, je sicer več kot tri četrtine anketiranih odgovorilo z ne, čeprav terenski ogledi kažejo na močno prisotnost visečega cvetja, ki krasi stene.

Ali imate na vrtu sedišča?

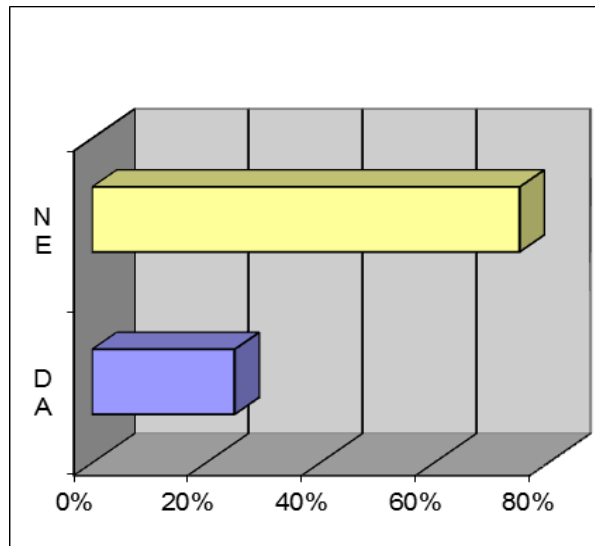
Graf 11: Vrtna sedišča

Ta graf nam pokaže, da kar 63 % anketiranih na svojem vrtu nima sedišč. Verjetno pa ta številka vključuje sedišča le v samem vrtu, kajti če smo pozorni pri sprehodu skozi Žiri, ima skoraj vsaka hiša ob sebi kakšno leseno klopo. Gospa Juta Krulc je dejala, da je včasih v vrtovih kot material prevladoval les, sedaj pa tudi plastika oz. pletene klopi, ki pa jih je potrebno ob neugodnih vremenskih razmerah umakniti.

Slika 14 in 15: Primeri sedišč

Ali imate vrtno uto?

Graf 12: Vrtna uto

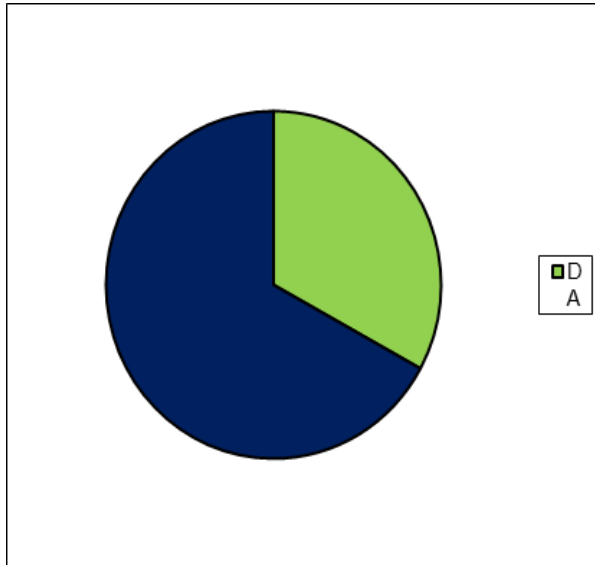
Večina anketiranih doma na vrtu nima vrtno ute. Večini vrtno ute predstavljajo samo še en dodaten strošek, kar pa je potrdila tudi krajinska arhitektka Juta Krulc. Pravi, da večina ljudi, ki jim je oblikovala, nima želje imeti vrtno ute, saj orodje shranjujejo v kleti. Tudi vrtnih hišk v Žireh ni veliko.

Gospa Juta Krulc je povedala, da pa vrtno hiške/ute prihajajo v ospredje v zadnjem času, saj se lastniki vrtov želijo sprostiti na svojem vrtu tudi v kakršnem koli vremenu – poudarila je, da gre zgolj za uporabnost in ne za lepoto, kakor so nekaj stoletij nazaj uporabljale gospe za posedanje vrtno ute (tiste so imele tudi estetsko funkcijo).

Slika 16: Primer vrtno hiške/ute

Ali imate rastlinjak?

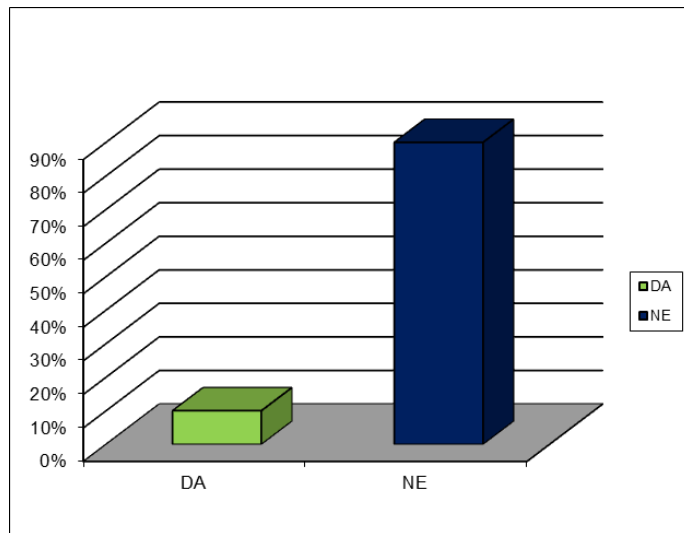
Graf 13: Prisotnost rastlinjakov

Na to vprašanje je več anketiranih odgovorilo, da nima rastlinjaka. Kljub vsemu pa je rastlinjak – iz grafa sodeč – pri četrtini žirovskih hiš. Rastlinjak je namreč izvrsten prostor, neodvisen od vremenskih sprememb in letnih časov, primeren za 'prezimovanja' tako vrtnin kot okrasnega cvetja.

Sliki 17 in 18: Tudi rastlinjaki (tople grede) so pogosti v naših vrtovih, v ozadju tudi vrtna uta.

Ali imate zimski vrt?

Graf 14: Prisotnost zimskih vrtov

Na to vprašanje so skoraj vsi anketiranci odgovorili nikalno.. Da v Žireh ni veliko zimskih vrtov, je potrdila tudi arhitekta Juta Krulc.

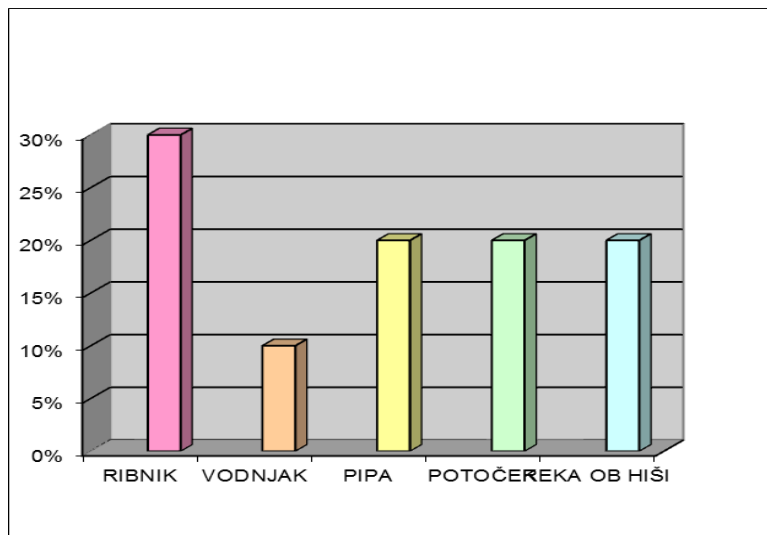
Ali vaš vrt vsebuje vodne elemente?

Tabela 5: Prisotnost vodnih elementov

da	21 %
ne	79 %

Če nekdo hoče imeti na svojem vrtu zgradbo z vodo, mora vrt na to najprej prilagoditi. Očitno pa – čeprav so anketiranci tako odgovarjali v manjšini – ima vsaka peta hiša na vrtu elemente z vodo, kar se nam zdi kar velik odstotek.

Če da, katere?

Graf 15: Vrste vodnih zgradb

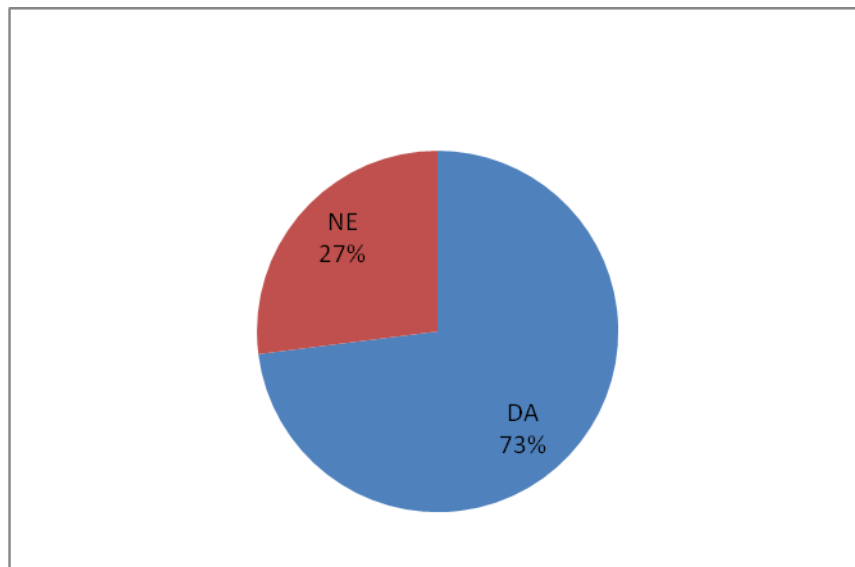
Najpogostejša vodna zgradba v Žireh je ribnik.

Slika 19-23: Primeri vodnih zgradb

Gospa Juta Krulc je povedala, da je vodnih zgradb na vrtovih vedno več, saj voda daje vrtu posebno živahnost (zvoke), je pa potrebno vnaprej predvideti, da bo tak vrt dražji in bo z njim več dela.

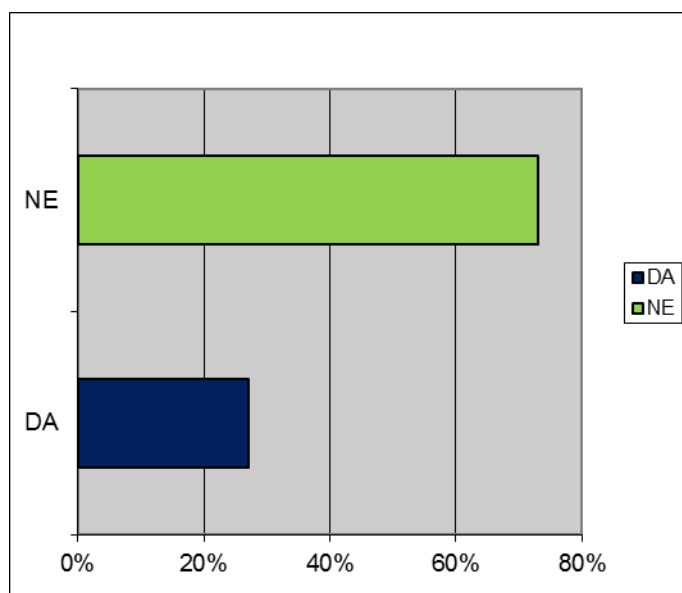
Ali urejate vrt glede na letne čase?

Graf 16: Urejenost vrtov glede na letne čase

Graf nam prikazuje urejenost vrta glede na letne čase. Večina anketiranih ureja vrt glede na letne čase. Pozimi vrta ni treba veliko urejati, saj če je prava zima, je pokrit s snežno odejo. Z njim je največ dela spomladi, da vse vsadimo, razporedimo po vrtu in za rastline dobro poskrbimo.

Ali imate na vrtu posebna svetila?

Graf 17: Svetila na vrtu

Večina anketiranih na svojem vrtu nima posebnih svetil. To je potrdila tudi krajinska arhitektka Juta Krulc. Rekla je, da ljudje zato nimajo svetil, ker tu v Žireh še ni tako razvit kriminal, da bi morali imeti svoj vrt na očeh še ponoči. Veliko pa jih uživa v nočnem sprehodu po vrtu. Gospa je dejala, da kljub temu, če poznaš vrt iz risbe, slike, je svetloba ponoči povsem drugačna, zato je osvetljenost vrta tudi uporabna.

Slika 24: Primer svetil

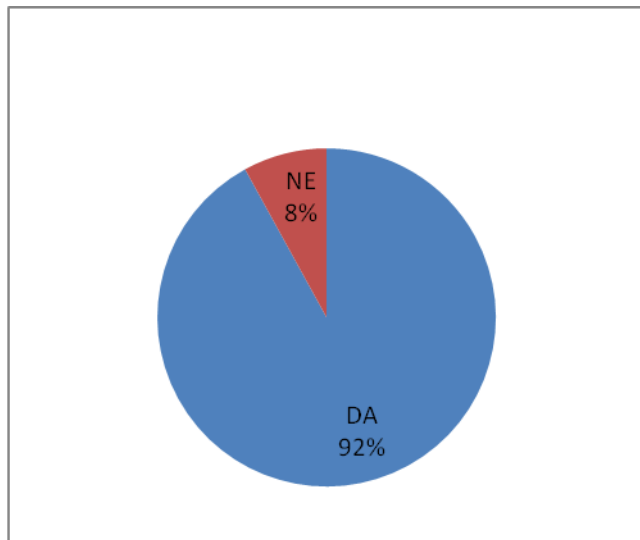
Ali imate na svojem vrtu skalnjak?

Tabela 6: Prisotnost skalnjakov

da	29 %
ne	71 %

Rezultati v tabeli kažejo, da ima kar 1/3 žirovskih hiš skalnjak. Skalnjak je lep dodatek vrtu, sploh če imamo razgiban teren in ne vemo, kako bi ga izkoristili, je skalnjak dobra rešitev.

Ali imate v bližini vrta tudi kompostišče?

Graf 18: Prisotnost kompostišč

Sliki 25 in 26: Kompostišče

Skoraj vsi anketirani imajo doma na svojem vrtu tudi kompostišče. Kompostišče je zelo uporabna stvar. Vanj odlagamo ostanke hrane, ki se čez nekaj časa preoblikujejo v zelo rodovitno prst. Tako nam rodovitne zemlje nikoli ne zmanjka. Tisti pa, ki nima kompostišča, nosi svoje ekološke odpadke v posebni smetnjak.

Ali ste si sami zamislili vrt?

da	81 %
ne	19 %

Tabela 7: Ideja vrta

Iz tabele lahko razberemo, da si je kar 81 % anketiranih samih zamislilo vrt, po svojih idejah in predvsem po svojem okusu.

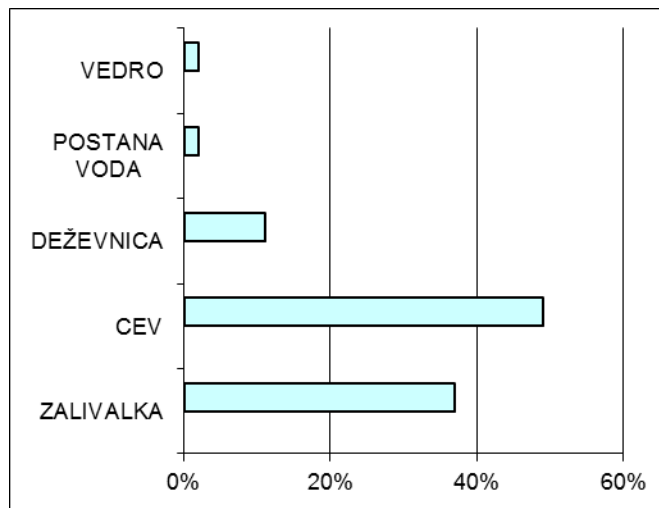
Če ne, kdo vam je svetoval?

Tabela 8: Pomoč pri načrtovanju vrta

tašča	11 %
mama	11%
dogovor	11 %
starši	44 %
arhitekt	11 %
mož	11 %

Odgovori na to vprašanje so bili zelo različni. Največ odgovorov je bilo, da so jim pri ideji o vrtu pomagali starši. To je najbrž posledica tega, ker imamo v našem kraju že dolgo razporejene parcele in je bil ta vrt prej last njihovih staršev.

Kako zalivate vrt?

Graf 19: Način zalivanja vrta

Pri tem vprašanju so anketiranci navajali svoje načine za zalivanje vrta. Odgovori so si bili kar različni. Najbolj pogosto pa je bilo zalivanje s cevjo. Tak način je v velikih primerih najlažji, saj samo razvijemo cev in odpremo pipo.

Sliki 27 in 28: Primera vodnih elementov

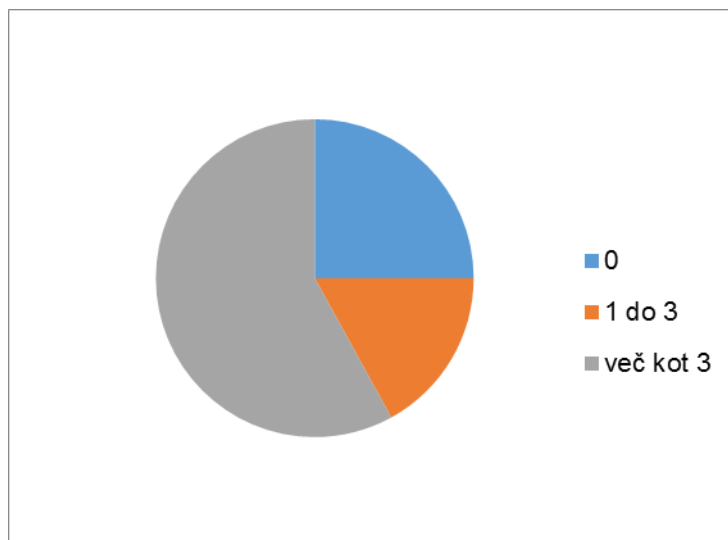
V katerem letnem času je vaš vrt najlepši?

Tabela 9: Vrt in letni časi

spomladi	35 %
poleti	60 %
jeseni	5 %
pozimi	0 %

Mnenje večine anketiranih je, da je njihov vrt najlepši poleti. Takrat so vrtovi najlepši predvsem zaradi njihovih bogatih barv, ki jih ustvarjajo zelene rastline. Je pa gospa Juta Krulc povedala, da večino naročil za oblikovanje vrtov dobi konec zime, kar je glede na letni cikel narave povsem razumljivo.

Koliko dreves vsebuje vaš vrt?

Graf 20: Prisotnost dreves na vrtu

Na tem grafu lahko vidimo, da jih kar 25 % nima nobenega drevesa, obenem pa lahko vidimo, da so tri (ali več dreves) prisotna na 58 % vrtov anketiranih. Okrasno drevje vrtu daje občutek trajnosti in zrelosti, dodaja višino ter strukturo k vrtni zasnovi.

Katere vrste dreves prevladujejo?

Slika 29: Drevo, ki je obenem tudi vzpenjavka

Čeprav je večina anketiranih odgovorila, da ima na svojem vrtu uporabno – sadno drevje, pa je gospa Juta Krulc poudarila, da je v Žireh poleg sadnega in okrasnega drevja tudi zelo veliko gozdnih dreves (prim. smreka, macesen ...).

Ali imate v vašem vrtu posajeno tudi kakšno grmovnico?

Tabela 10: Grmovnice na vrtu

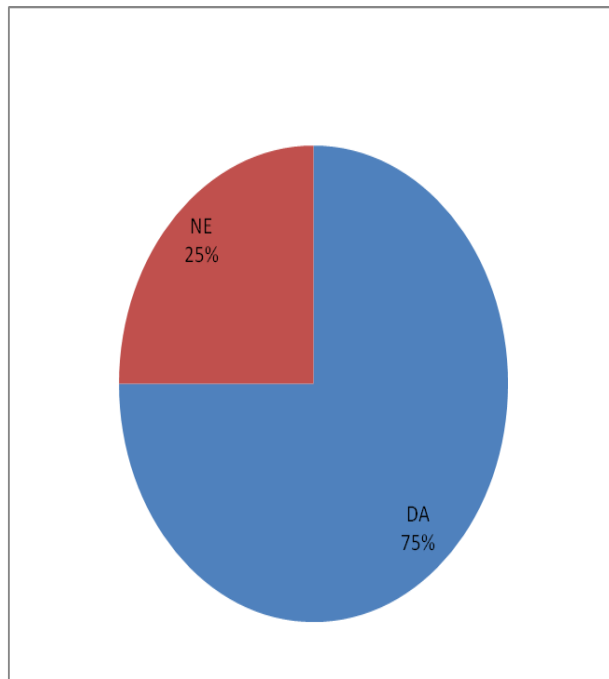
da	65 %
ne	35 %

Večina anketiranih ima doma na vrtu posajeno tudi kako grmovnico. Grmovnice pridejo, po mnenju Jute Krulc, v poštev tudi za mejo, za 'živico'.

Slika 30: Primer urejanja z grmovnicami.

Ali se vam zdijo vzpenjavke lepa okrasitev?

Graf 21: Vzpenjavke na vrtu

Na grafu se lepo vidi, da le $\frac{1}{4}$ anketiranih meni, da vzpenjavke niso lepa okrasitev vrta. Z vzpenjavkami lahko poživimo vrtove vseh velikosti in leg. V divjini številne vzpenjavke naravno

rastejo po drugih rastlinah. Zato ima kar nekaj ljudi tudi predsodke, da bodo tudi na njihovem vrtu rastle kar čez rastline poleg njih.

Sliki 31 in 32: Primer ovijalke na ograji in hiši.

Kakšne barve vrtnic so vam najlepše?

Tabela 11: Barva vrtnic

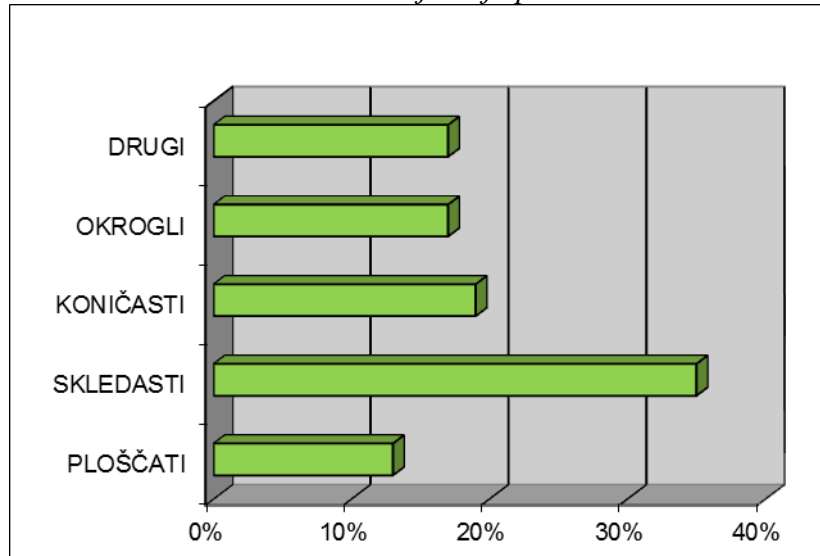
rdeča	52 %
bela	10 %
rumena	15 %
roza	15 %
druga	8 %

Med anketiranimi velja mnenje, da so rdeče vrtnice še zmeraj najlepše. Te barve vrtnic izražajo neskončno ljubezen in neizmerno lepoto. Za vrtnarjenje je vrtnica kraljica med cvetlicami, saj je lepota teh cvetov res izredna. Primerne so za vsak kotiček našega vrta, saj ga lepo barvno popestrijo.

Slika 33: Primer rdečih vrtnic

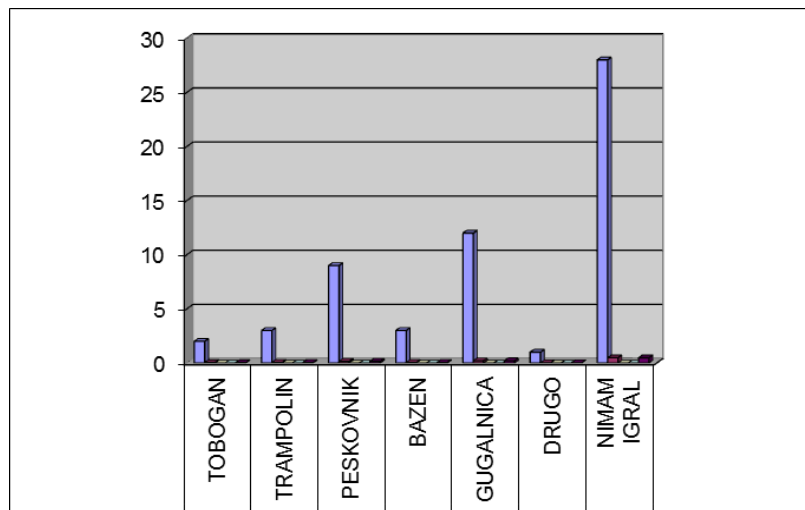
Kakšne oblike cvetov se vam zdijo najlepše?

Graf 22: Oblike cvetov

Anketirancem so najljepši cvetovi skledaste oblike. Ta cvet je odprt, venčni listi oblikujejo odprto in skledasto cvetno sedišče.

Ali imate na vrtu tudi kakšno igralo?

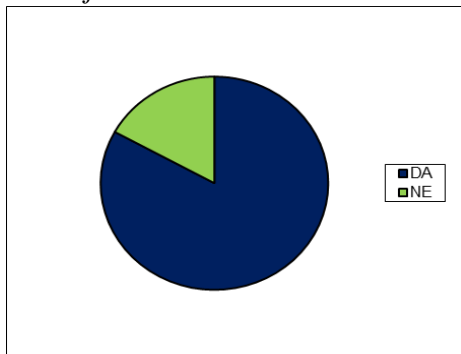
Graf 23: Vrste igral

Odgovori anketirancev so pokazali, da ima kar 52 % vprašanih na vrtu kakšno igralo. Prevladujeta pa res starejši obliki igral – peskovnik in gugalnica. O trampolinu je gospa Juta Krulc dejala, da to od igral sicer ni nobena noviteta oz. gre za kratkotrajno modno muho, saj so otroci od nekdaj skakali po travi. Le da jih sedaj prožnost blazine 'požene' višje v zrak.

Sliki 34 in 35: Primera (otroških) igral

Ali navajate otroke na delo na vrtu?

Graf 24: Otroci in delo na vrtu

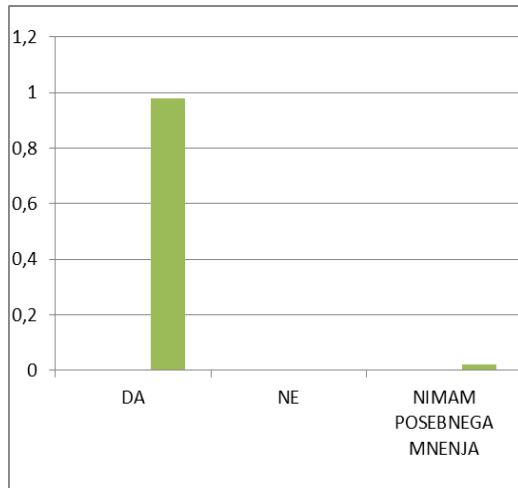

ebSlika 36: Navajanje otrok na delo na vrtu

Graf nam pokaže, da kar 83 % anketiranih navaja svoje otroke/vnuke na delo na vrtu. To je zelo dobro, saj se tako otroci hitreje naučijo, kaj lahko

in kaj ne počno na vrtu, je potrdila tudi naša intervjuvanka. Dodala pa je še, da jih je tudi sama navajala na delo, kakor hitro so shodili in jih je vrt začel zanimati.

Ali vam urejen vrt nudi zadovoljstvo, veselje?

Graf 25: Vrt kot vir zadovoljstva

Skoraj vsem anketirancem vrt predstavlja neko zadovoljstvo, užitek. Le 2 % anketiranih pa nima posebnega mnenja. To je lahko pokazatelj tudi tega, da si vrtove po večini urejajo lastniki sami (to je pokazatelj eden od prejšnjih grafov).

V anketi sicer nismo povprašale o likovni opremlitvi vrta, toda teren nam je ponudil izrazito pestrost različnih likovnih, arhitekturnih elementov.

Slike 37-39: Primeri likovne/kiparske opreme vrta

Kljub temu da je zima čas, ko narava počiva, smo na terenu našle dokaze, da je lastnikom mar, kaj se z njihovimi rastlinami dogaja, in jih primerno zaščitijo. So pa tudi primeri, ko vrt lahko kljub zimi izgleda lepo.

Slika 40: Primer zaščite vrta

Slika 41: Primer vrta pozimi

7. 2. INTERVJU Z JUTO KRULC

Intervju s krajinsko arhitektko, gospo Juto Krulc smo izvedle v četrtek, 5. februarja 2015. Gospa Krulc nas je kar sama obiskala v šolski knjižnici. Imamo namreč srečo, da se je njeno življenje po 90. letu ustalilo tu, v Žireh. Sicer pa je Juta Krulc najstarejša aktivna oblikovalka vrtov ne le v slovenskem, temveč v svetovnem merilu. V svoji razgibani karieri jih je oblikovala že okrog 400. Oblikovala je predvsem družinske vrtove, a tudi nekaj večjih parkovnih ureditev (ob vili Tartini v Strunjanu in ob ljubljanskem Gozdarskem inštitutu), vrt na Brdu pri Kranju, več spominskih parkov izven Slovenije ter javni površini v Radečah in Hrastniku.

Juta Krulc je tudi dobitnica žirovskega občinskega priznanja za njen dolgoletni prispevek pri oblikovanju žirovskih vrtov ter dvigu kulture urejanja krajine (leta 2012); do danes v Žireh izdelala že petindvajset načrtov vrtnih ureditev in zasaditev.

Slika 42: Krajinska arhitektka Juta Krulc in raziskovalke

Koliko časa se že ukvarjate s tem poklicem?

Približno 70 let.

Kako, da ste se odločili za ta poklic?

Sodelovala sem na nekem natečaju. Tja sem poslala svojo sliko in bila sem izbrana.

Kje ste se šolali?

Ko sem končala gimnazijo sem se vpisala na arhitekturo. Tam sem si želela imeti učitelja Jožeta Plečnika, ampak je bil ob mojem prihodu že zaseden. Tako me je imel drug učitelj.

Kako velik je bil vaš največji oblikovan vrt?

Največji je bil velik okoli 13ha.

Ali ste svoje otroke, vnuke navajali na delo na vrtu?

Da, takoj, ko so shodili. Saj prej ko se otrok navadi, kaj lahko počne na vrtu in česa ne sme, bolj je.

Kako je bilo z okrasnimi vrtovi nekoč?

Nekoč so bolj prevladovali zelenjavni vrtovi kot okrasni. Okrasni so bil pred hišo, zelenjavni pa za njo.

Kako so se vrtovi spreminjali skozi čas?

Nič. Le kar je šlo po modi.

Kako so ljudje včasih gledali na okrasne vrtove?

Okrasni vrtovi so včasih odražali pripadnost vere in pripadnost rdečim in črnim. Večkrat pa se je tudi zgodilo, da so si ljudje želeli podoben vrt, kot ga je imel sosed.

Kaj ste si želeli postati, ko ste bili še čisto majhni?

Mislilim, da nekaj z urejanjem, saj sem zelo rada risala notranjost hiš.

Kakšno vlogo imajo po vašem mnenju moški na vrtu?

Da kopljejo luknje in pomagajo ženskam.

Ste kdaj razmišljali, kako bi živeli, če bi se odločili za drug poklic?

Ne, ker imam ta poklic zelo rada in si nikoli nisem želela biti kaj drugega. Tako, da o tem niti nisem premišljevala.

Kako pa je z vodo na vrtu?

Večina si je želi, saj ima voda vedno nek svoj pomirjajoč zvok, šum ...

Kako pa je s sedišči na vrtovih?

Stranke bi jih imele za to, da ko pridejo iz službe domov, da imajo nek kotiček, kjer se lahko sprostijo, so sami zase.

Ste bili kdaj na karkoli alergični in vam je to preprečilo kakšen projekt?

Ne, nikoli.

Kako pa uredite, če je stranka alergična na neko rastlino, ki bi se zelo lepo podala k njenemu vrtu?

Zamenjam jo, saj se skoraj zmeraj najde kakšna, ki ji je na videz dovolj podobna.

Kje najdete navdih?

V naravi, nikjer drugje.

»Vsi se nekaj pretvarjajo, vsi skrbijo le za zunanjo podobo, za plehko lupino, za katero pa je malo vsebine. Jaz imam pa rada nenarejeno, resnično lepoto. Takih ljudi pa je malo in taki so mi še bolj pri srcu. Z naravo pa ni tako. Narava je vsa lepa, vsa je nenarejena, pristna. Narava je edina, ki ti odkrito pove, kadar ima zadosti, in te udari nazaj. Pa ne, da ne bi marala ljudi. Samo časi so očitno taki, da je pomemben le denar, drugega pa nič.«

Slika 43: Primer načrta Jute Krulc (vrt Kržišnik, Žiri)

7. 3. INTERVJU Z UPORABNICO VRTA

Za potrebe raziskovalne naloge smo opravile tudi intervju z lastnico in ljubiteljico vrtov, gospo Nevo Šink. Povzetek pogovora, ki smo ga opravile v petek, 6. marca 2015, navajamo v nadaljevanju.

Gospa Neva Šink nam je povedala, da je na vrtu zelo rada, saj se, med tem, ko ga oskrbuje, na njem sprosti. Za obdelavo vrta porabi skoraj ves svoj prosti čas in pravi, da ji je to v veliko veselje. Vrt ima že kar 15 let, zanj pa pravi, da je zelo velik in da na njem vse postori sama. Na njem goji sadje, zelenjavo, sadi okrasne grmovnice, drevesa, rože ... Za svoje rastline pravi, da so ji vse ljube in da nima nobene, ki bi bila njena najljubša. Pravi tudi, da si nikoli ni želela postati po poklicu kaj v zvezi z vrtovi, saj raje obdeluje samo svojega. Na svojem vrtu nima nobenih vrtnih palčkov, ker se ji zdijo preveč umetni. Potke na vrtu so iz pokošene trave. Najlepše pa se ji zdi, da vrt polepšajo raznovrstni kamni. Svoje orodje ima spravljeno v vrtni uti. Vrt pa ji krasi tudi veliko klopic. Njen vrt ni ograjen in tudi rastlinjak ima zdaj šele kakšno leto. Za poživitev vrta je na njem tudi ribnik z ribami. Ta ribnik je čisto naraven, hranijo se same (z žabjim mrestom) in tudi voda se čisti sama. Z njim gospa nima nikakršnega dela. Tudi igrala ji krasijo vrt, saj rada vidi, da otroci veliko časa preživijo na vrtu. Zaposli pa jih tudi s kakšnim delom npr. košenjem trave in sajenjem rož. Na njen vrt kdaj pripelje tudi otroke iz vrtca, da so v naravi in da jih uči, kako delati na vrtu.

8. RAZPRAVA IN ZAKLJUČEK

S pomočjo ankete smo ugotovile, da v Žireh skoraj vsi živimo v hišah, na teh pa so balkoni, ki so okrašeni s cvetjem. Vsi anketirani, ki živijo v hišah, imajo tudi vrt; ta je povečini enak oz. večji od 25 m². Večina Žirovcev vrt obdeluje 3-krat tedensko. Kljub temu, da gre povečini za uporabne vrtove (pridelovanje sadja in zelenjave), kar 1/3 Žirovcev skrbi tudi za okrasne vrtove. Meje med parcelami (vrtovi se običajno nahajajo prav tam) so v 1/3 zidane, sledijo kovane. Kar v 4/5 primerov na vrtovih ne prevladujejo stroge geometrijske oblike, v 75 % pa gre za razgiban teren. Enako – 3/4 Žirovcev ne skrbi, da je vrt barvno usklajen. Poti med posamezni deli vrtov so iz zemlje, sledijo kamnite poti. Stopnice se nahajajo v 1/3 žirovskih vrtov, kar sovpada z dejstvom, da gre v več primerih za razgiban teren in so stopnice skoraj nujne. Sedišč v več kot pol primerih sredi vrtov ni (oz. so sami sebi zadostni in niso del celotne zasnove vrta). Vrtno uto ima 1/5 Žirovcev, rastlinjak pa nekaj več (verjetno je poleg zimskega prezimovanja rastlin uporaben tudi za določeno zelenjavo, sem po vsej verjetnosti sodijo tudi tople grede). Zimski vrt ima vsaka deseta žirovska hiša, vodne elemente pa vsaka peta. Od teh kar v tretjini primerov prevladuje ribnik. Ima pa vsaka tretja žirovska hiša skalnjak. Vrt je 3/4 žirovskih hiš urejen glede na letne čase. Vsaka peta hiša nima kompostišča, ostale ga imajo. Strukturo vrta so si v 80 % prebivalci zamislili sami, v primeru svetovanja pa so jim bili v največji meri v pomoč starši (mama). Vrt v polovici primerov zalivajo s cevjo, sledi zalivalka. Večini anketiranih se zdi vrt najlepši poleti, sledi pomlad. Povečini žirovski vrtovi vsebujejo več kot tri drevesa (poleg sadnega in okrasnega drevja tudi gozdna drevesa), v 2/3 primerov tudi grmovnice. 3/4 vprašanim se zdijo vzpenjvke lepa okrasitev, kar verjetno pomeni, da jih imajo tudi na svojem vrtu. Od vrtnic prevladuje (več kot v polovici primerov) okus za klasično, rdeče, od oblike cvetov pa prevladujejo skledasti. Igrala na vrtu v Žireh povečini še niso prisotna (seveda odvisno tudi od starosti prebivalcev določene hiše), če pa, še vedno prevladujeta klasična in starejšega izvora – peskovnik in gugalnica. Otroci naj bi se z delom na vrtu pri večini anketiranih seznanili že zelo zgodaj, vsem vprašanim, z eno samo izjemo, ki nima posebnega mnenja, pa urejen vrt nudi zadovoljstvo, veselje.

Na podlagi raziskave, ki smo jo opravile, lahko potrdimo oz. ovržemo na začetku postavljene hipoteze:

Hipoteza 1: Vrtovi v Žireh so po svoji tipičnosti mešani (podeželski, družinski ...).

POTRJENA: Ta hipoteza je bila potrjena, saj smo z anketo ugotovile, da jih kar 96 % živi v hiši in ima svoj vrt, enako tudi velja za netipičnost – sprehod skozi Žiri pokaže, da so prisotni tako družinski vrtovi, podeželski, mešani in odprte zasnove – odvisno od velikosti in lege zemljišča.

Hipoteza 2: V Žireh je večina vrtov namenjena gojenju sadja in zelenjave.

POTRJENA: Naša hipoteza je bila, da so vrtovi po večini namenjeni tudi gojenju sadja in zelenjave in ta hipoteza je potrjena, saj je anketa pokazala, da je več kot polovica vrtov namenjena temu.

Hipoteza 3: Ljudje nimajo v vrtu pravih geometrijskih oblik.

POTRJENA: To je pokazala anketa, na katerih močno prevladuje odgovor »ne, nimam geometrijsko urejenega vrta«

Hipoteza 4: Večina anketirancev ima vrtno hišico oz. uto, kamor pospravijo svoje orodje in pripomočke za delo.

OVRŽENA: To hipotezo smo ovrgle, kajti rezultati ankete so pokazali, da jih kar 75 % nima doma na vrtu vrtno hišice. Predvidevale smo, da naj bi vanjo pospravljali orodje in pripomočke, vendar za to Žirovci uporabljajo kar klet.

Hipoteza 5: Za oblikovanje vrta je večina iskala pomoč, nasvete drugje.

OVRŽENA: Večina anketiranih je odgovorila, da so vrt načrtovali sami. S tem 5. hipotezo zavračamo.

Hipoteza 6: Večini anketiranih je preživljanje časa na vrtu v veselje.

POTRJENA: Le eden od anketiranih o tem nima posebnega mnenja, ostali pa so odgovorili, da jim delo na vrtu pomeni užitek, veselje.

Na podlagi raziskanega ugotavljamo, da vrt Žirovcem ne pomeni le kosa (ne)obdelane zemlje, temveč načrtovani in urejeni bivalni prostor, na katerem preživijo veliko svojega časa, hkrati pa jim nudi veliko veselja in zadovoljstva. Zanimivo pa bi bilo raziskati tudi, kako je v Žireh z uporabnimi vrtovi – včasih in danes, kdo jih obdeluje in kaj na njih gojijo. V nasprotju z okrasnim vrtom predvidevamo, da je ta še bolj 'razparceliran', obenem pa ravno tako pomeni prostor za preživljanje prostega časa.

9. VIRI IN LITERATURA

ENCIKLOPEDIJA VRTNARJENJA. Ljubljana: Slovenska knjiga, 1999.

KRULC, J. Ustno sporočilo. Februar 2015.

ŠINK, N. Ustno sporočilo. Marec 2015.

ZORC, T. Vrtovi Jute Krulc. Diplomsko delo. Ljubljana: Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo, 2008.

http://sl.wikipedia.org/wiki/Juta_Krulc, februar 2015.

<http://ziviljenjevlepem.si/vrt-naj-bo-podaljsek-dnevnega-prostora/>, februar 2015.

www.revijastik.com/pdf/Okrasni%20hišni%20vrt.pdf

<http://www.dnevnik.si/magazin/aktualno/ljubi-resnicno-nenarejeno-lepoto>, februar 2015.

10.) Ali pri vrtu gledate, da je barvno usklajen ?

a) DA b) NE

11.) Kako so urejene vaše vrtne poti ?

- a) peščeno
- b) kamnito
- c) zemlja
- č) tlakovano
- d) pokrito z lubjem

11) Ali imate v svojem vrtu kakšno stopnico/stopnišče ? a) DA b) NE

12.) Ali imate okrašene tudi stene/zidove ? a) DA b) NE

13.) ali imate na vrtu sedišča ? a) DA b) NE

14.) Ali imate vrtno uto ? a) DA b) NE

15.) Ali imate rastlinjak ? a) DA b) NE

16.) Ali imate zimski vrt ? a) DA b) NE

17.) Ali vaš vrt vsebuje vodne elemente ? a) DA b) NE
Če da, katere ? _____

18.) Ali urejate vrt glede na letne čase ? a) DA b) NE

19.) Ali imate na vrtu posebna svetila? a) DA b) NE

20.) Ali imate skalnjak? a) DA b) NE

21.) Ali imate v bližini vrta kompostišče? a) DA b) NE

22.) Ali ste si sami zamislili vaš vrt ? a) DA b) NE

Če ne, kdo vam je svetoval ?

23.) Kako zalivate vrt ?

- a) vedro
- b) postana voda
- c) deževnica
- č) cev
- d) zalivalka

24.) V katerem letnem času vam je vaš vrt najlepši?

a) spomladi b) poleti c) jeseni d) pozimi

25.) Koliko dreves vsebuje vaš vrt?

- a) 0 b) 1-3 c) več kot 3

Katere vrste dreves prevladujejo?

26) Ali imate na vašem vrtu posajeno tudi kakšno grmovnico?

- a) DA b) NE

27.) Se vam zdijo vzpenjavke lepa okrasitev vrta?

- a) DA b) NE

28.) Kakšne barve vrtnice so vam najlepše?

- a) rdeče b) bele c) roza d) rumene e) druga: _____

29) Kakšni cvetovi vrtnic so vam najlepši?

- a) ploščati b) skledasti c) koničasti d) okrogli e) drugi: _____

30.) Imate na vašem vrt kakšno igralo?

- a) tobogan b) trampolin c) peskovnik d) bazen e) gugalnico

f) drugo: _____

31.) Ali navajate otroke, vnuke na delo na vrtu?

- a) DA b) NE

Če DA, kakšna dela jim naložite: _____

32.) Ali vam je delo na vrtu v zadovoljstvo/veselje?

- a) DA b) NE c) NIMAM POSEBNEGA MNENJA